

~~Ierobežotas pieejamības informācija~~ NAV KLASIFICĒTS

Atbildīgais Finanšu ministre Dana Reizniece-Ozola
(vārds, uzvārds)

Datums 05.04.2017.

Autors Finanšu ministrija
Jānis Ozols, Finanšu ministrijas ES fondu stratēģijas
departamenta vecākais eksperts
(amats, vārds, uzvārds)

E-pasta adrese janis.ozols@fm.gov.lv

Tālruņa numurs 67083870

Pozīcija Nr.1 Par Kohēzijas politiku pēc 2020.gada

(ES tiesību akta projekta nosaukums/izskatāmais jautājums (latviešu un angļu valodā))

Stadija	<u>Sākotnējā pozīcija</u>
Atsauces uz ES dokumentiem	
Atsauces uz Latvijas dokumentiem	13.12.2016. Pozīcija Nr.1 Par Eiropas Savienības daudzgadu finanšu shēmu pēc 2020.gada
	08.11.2016. Pozīcija Nr.1 Par Padomes secinājumiem "Rezultāti un jaunie elementi kohēzijas politikā un Eiropas Strukturālajos un investīciju fondos".
	15.06.2016. Pozīcija Nr.1 Par Padomes secinājumiem "Kohēzijas politikas efektivitātes palielināšana – ceļā uz pētniecībai un inovācijām labvēlīgu, gudru un vienkāršu rīcībpolitiku".
	03.03.2016. Pozīcija Nr.1 Par Padomes secinājumiem "Ieguldījumi darbvietās un izaugsmē - maksimāla ESI fondu ieguldījuma izmantošana".

1. ES tiesību akta projekta/izskatāmā jautājuma īss apraksts

Kohēzijas politika ES daudzgadu finanšu shēmas kontekstā

Saskaņā ar regulu¹, kura nosaka pašreizējo Eiropas Savienības (ES) daudzgadu finanšu shēmu (DFS) 2014.-2020.gadam, Eiropas Komisija (turpmāk- Komisija) vēlākais līdz 2018.gada 1.janvārim ir jāprezentē priekšlikums jaunā ES daudzgadu finanšu shēmai, pēc kā Komisija prezentēs jaunā Eiropas Strukturālo un investīciju fondu (turpmāk – ESI) plānošanas perioda regulējuma piedāvājumu.

Tā kā diskusijas par nākamo DFS pēc 2020.gada ir jau sākušās, ir arī aktualizējies pārdomu process par Kohēzijas politikas nākotni pēc 2020.gada. Sākotnējo pozīciju par Kohēzijas politiku pēc 2020. gada nepieciešams izstrādāt saskaņīgi ar 2016.gada 13.decembrī Ministru kabinetā apstiprināto

Deklasificēts saskaņā ar FM 05.01.2021. vēstulē Nr. 13.7-13/12/28 (reģ. Nr. SAN-2) minēto

¹ 2013. gada 2. decembra Padomes Regula (ES, Euratom) Nr.1311/2013, ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu 2014.-2020. gadam

Ierobežotas pieejamības informācija NAV KLASIFICĒTS

sākotnējo pozīciju par ES daudzgadu finanšu shēmu nākamajam plānošanas periodam,² kurā ir noteiktas Latvijas pamatintereses attiecībā uz ES DFS pēc 2020.gada.

Pašreizējā ES DFS 1b. apakškategorijai “Ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija” atvēlēts finansējums 329 miljrd. EUR (33,9% no ES DFS). ES dalībvalsts Kohēzijas politikas aploksne no ES budžeta 1.b apakškategorijas veidojas kā summa no dažādu kategoriju piešķirumiem (*allocations*):

- a) piešķirums no Eiropas reģionālās attīstības fonda (ERAF) un Eiropas sociālā fonda (ESF) Mazāk attīstītiem reģioniem (NUTS 2³ līmenī): pamata kritērijs atbalsta saņemšanai ir NUTS 2 reģiona IKP uz 1 iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes (PPS) zem 75% no attiecīgā ES vidējā rādītāja. Piešķirumu ietekmē arī attiecīgā reģiona iedzīvotāju skaits, bezdarba līmenis, valsts nacionālais kopienākums (NKI) (%) uz 1 iedzīvotāju pēc PPS no ES vidējā NKI;
- b) piešķirums no **Kohēzijas fonda** (valstu līmenī): pamata kritērijs atbalsta saņemšanai ir valsts NKI (%) uz 1 iedzīvotāju pēc PPS zem **90%** no ES vidējā NKI. Piešķiruma apmēru ietekmē valsts iedzīvotāju skaits un valsts platība;
- c) piešķirums mērķim “Eiropas teritoriāla sadarbība” (NUTS 3 līmenī): atbalstu saņem pierobežu (iekšējo un ārējo robežu) reģionu;
- d) piešķirums “Pārejas reģioniem” (NUTS 2 līmenī) ;
- e) piešķirums “Vairāk attīstītiem reģioniem” (NUTS 2 līmenī);
- f) piešķirums “Tālākajiem un ziemeļu mazapdzīvotiem reģioniem” (NUTS 2 līmenī);
- g) papildus piešķirumi (Jauniešu nodarbinātības iniciatīva, īpašie nosacījumi).

Latvijas nacionālo aploksni pamatā veido a) un b) kategoriju piešķirumi, ko turklāt ierobežo absorbcijas griesti 2,5% no prognozētā IKP.

Finansējums kategorijā “Mazāk attīstītajam reģionam” veido aptuveni 63% un finansējums Kohēzijas fonda ietvaros veido aptuveni 33% no Latvijai piešķirtās Kohēzijas politikas aploksnes ES DFS 2014.-2020.gadam.

Aktuālās diskusijas par Kohēzijas politiku pēc 2020. gada

1) Regulējuma vienkāršošana, kā arī salāgošana ar citām ES budžeta programmām un ES līmeņa noteikumiem.

2014.-2020. gada plānošanas perioda Kohēzijas politikas regulējumā tika veiktas vairākas būtiskas reformas un ieviesti jauni elementi ar mērķi izveidot uz rezultātiem vērstu pieeju. Turklāt 2014.-2020. gada plānošanas periodā ESI fondu mērķim “Eiropas teritoriāla sadarbība” tika izstrādāts

² 13.12.2016. Pozīcija Nr.1 “Par Eiropas Savienības daudzgadu finanšu shēmu pēc 2020.gada” (pozīcijas klasifikācijas pakāpe – dienesta vajadzībām).

³ Eiropas Savienība ir izveidojusi kopējo statistiski teritoriālo vienību klasifikāciju (NUTS), lai Eiropas Savienībā veicinātu saskaņotu reģionālo statistikas datu vākšanu, apkopošanu un publicēšanu. Šo hierarhisko sistēmu izmanto arī reģionu sociālekonomiskai analīzei un ES kohēzijas politikas pasākumu noteikšanai. NUTS 1: galvenie sociāli ekonomiskie reģioni; NUTS 2: pamata reģioni, piemērojot reģionālo politiku; NUTS 3: mazie reģioni īpašām vajadzībām. Latvija - NUTS 1 līmenī - visa valsts, NUTS 2 līmenī – visa valsts; NUTS 3 līmenī – 6 reģioni (Kurzeme, Latgale, Rīga, Pierīga, Vidzeme, Zemgale). Lietuva un Igaunija NUTS 1 un NUTS 2 līmenī arī visa valsts.

atsevišķs regulējums, atspoguļojot tā specifiku un nosakot piemērotus nosacījumus kopējo rezultātu sasniegšanai.⁴

Kā norādīts 2016. gada 7. novembra Padomes secinājumos “Rezultāti un jaunie elementi Kohēzijas politikā un Eiropas Strukturālajos un investīciju fondos”⁵, tad rezultātu orientēto pieeju un efektīvu fondu ieviešanu apdraud pārāk liela regulācija un vairāku līmeņu noteikumi, kā arī pārmērīgas kontroles. Lai nodrošinātu efektīvu dalītās pārvaldības sistēmas funkcionēšanu, ir nepieciešams veicināt uzticību ESI fondu īstenošanā iesaistīto pušu starpā. Kā viena no iespējām šobrīd ir izskanējusi veidot vienotu ES līmeņa regulējumu visiem ESI fondiem, lai mazinātu atšķirīgās pieejas ieviešanā un uzraudzībā, tādējādi atvieglojot noteikumu piemērošanu valstu administrācijām un padarot regulējumu saprotamāku finansējuma saņēmējiem.

Papildus tiek izskatītas iespējas salāgot ESI fondu noteikumus ar citām ES budžeta programmām (piemēram, COSME, “Apvārsnis 2020” u.c.). Kā centrālais temats šajā diskusijā ir valsts atbalsta nosacījumi. Atšķirīgās valsts atbalsta prasības (t.sk. atbalsta likmes) neļauj pilnībā izmantot sinerģijas starp programmām, piemēram, kombinējot ESI atbalstu ar “Apvārsnis 2020” finansējumu, vai finansējot no ESI fondu programmām kvalitatīvus projektus, kuri finansējuma trūkuma dēļ nav atbalstīti centralizēti īstenotajās ES budžeta programmās.

2) Plašāka finanšu instrumentu izmantošana ESI fondos un sasaiste ar EFSI;

Plašāku finanšu instrumentu (t.i. aizdevumu un garantiju) izmantošana ir minēta vairākos no Komisijas izstrādātiem dokumentiem, kuros ir atsauces uz nākamo plānošanas periodu. Ar plašāku izmantošanu tiek saprasts gan lielāka ESI fondu daļas atvēlēšana finanšu instrumentiem, gan jomu paplašināšana, kur attiecīgie instrumenti tiek izmantoti. Līdz šim finanšu instrumenti galvenokārt ir tikuši izmantoti uzņēmējdarbības atbalsta stimulēšanā, kamēr infrastruktūras attīstība pārsvarā finansēta izmantojot dotācijas. Kā viens no argumentiem finanšu instrumentu izmantošanai infrastruktūras attīstībai tiek minēta racionālāka resursu izmantošana, kas varētu novērst nepārdomātu infrastruktūras objektu būvniecību. Sagaidāms, ka Komisija un neto maksātājvalstis varētu virzīt ideju par izvērstāku finanšu instrumentu izmantošanu projektos, kas rada ienākumus vai samazina izdevumus.

DFS pārskata ietvaros 2016. gadā ir uzsākts darbs pie ES finanšu regulējuma izmaiņām, kas paredz izmaiņu veikšanu arī ESI fondu regulās. Kā viens no grozījumu centrālajiem elementiem ir izmaiņas attiecībā uz dažādu ES atbalsta instrumentu kombinēšanu, īpaši ar Eiropas Stratēģisko investīciju fondu (turpmāk -EFSI). Sagaidāms, ka darbs pie dažādu finanšu instrumentu kombinēšanas un papildinātības nodrošināšanas tiks turpināts arī pēc 2020.gada.

3) Noteikumu diferencēšana dalībvalstīm balstoties uz objektīviem kritērijiem;

Diskusijās par Kohēzijas politikas regulējuma ietvaru pēc 2020. gada vairākas no neto maksātājvalstīm ir paudušas viedokli, ka nav samērīgi piemērot vienādus noteikumus dalībvalstīm ar ļoti atšķirīgu institucionālo kapacitāti un ESI fondu aploksnes izmēriem. Kā galvenie elementi, kur būtu piemērojama diferencēta pieeja tiek minēti – ieguldījumu veikšanas priekšnosacījumi (t.s. *ex-ante* nosacījumi), institucionālās prasības ESI fondu vadības sistēmai, kā arī kontrolēm un auditiem. Līdzšinējie *ex-ante* nosacījumi dažādām rīcībpolitiku jomām paredz, ka dalībvalstīm ir jābūt izstrādātām stratēģijām un tajās ir jābūt iekļautiem konkrētiem elementiem (piemēram, jānorāda plānoto investīciju teritoriālais kartējums, jāidentificē prioritātes atbalstāmās nozares

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES) Nr. 1299/2013 (2013. gada 17. decembris) par īpašiem noteikumiem par atbalstu no Eiropas Reģionālās attīstības fonda saistībā ar mērķi „Eiropas teritoriālā sadarbība”.

⁵ Padomes secinājumi pieejami - <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13931-2016-INIT/lv/pdf>

utml.). Lai arī neto maksātāji kopumā pozitīvi vērtē *ex-ante* nosacījumus, tiek norādīts uz faktu, ka nereti administratīvais resurss, kas ieguldāms jaunu stratēģiju izstrādē vai esošo grozīšanā ir nesamērīgs pret finansējuma apjomu, ko ESI fondi sniedz konkrētās jomas attīstībā. Papildus *ex-ante* nosacījumiem ESI fondu regulējums nosaka institucionālās prasības, kuras dalībvalstīm jānodrošina ESI fondu vadības sistēmām. Arī šajā kontekstā tiek norādīts, ka atsevišķu struktūru izveide prasa būtiskus resursus no jau tā mazajiem līdzekļiem neto maksātāju darbības programmām. Viens no ierosinājumiem ir ieviest Kohēzijas politiku, izmantojot atbilstošas dalībvalstu budžeta programmas, kas var nodrošināt Kohēzijas politikas un fondu specifisko mērķu sasniegšanu. Savukārt, auditu pieeju tiek piedāvāts diferencēt balstoties uz kopējo administratīvo kapacitāti dalībvalstī vai reģionā. Pašlaik dalībvalstu vidū nav vienots redzējums par konkrētiem kritērijiem, kas būtu izmantojami, lai noteiktu tos reģionus vai programmas, kurām tiktu piemērota atvieglotā pieeja ESI fondu ieviešanā.

4) ESI fondu ciešāka sasaiste ar ES semestri un valstu specifiskajām rekomendācijām;

Nepieciešamība pēc ciešākas sasaistes ar valstu specifiskajām rekomendācijām ir viens no galvenajiem elementiem, kuru aktīvi uzsver Vācija un citi neto maksātāji, lai stimulētu reformu īstenošanu atsevišķās dalībvalstīs. 2014.-2020. gada plānošanas periodā ESI fondu regulējums paredz, ka izstrādājot darbības programmas ir jāveido sasaiste ar valstu specifiskajām rekomendācijām. Tāpat ESI fondu kopējo noteikumu regula⁶ paredz, ka Komisija var rosināt fondu darbības programmu pārskatīšanu, lai ieviestu jaunās rekomendācijas konkrētajai dalībvalstij. Vienlaikus atsevišķas ES dalībvalstis uzskata, ka ir būtiski stiprināt mehānismus, kas liktu dalībvalstīm ne tikai izveidot sasaisti ar rekomendācijām plānošanas fāzē, bet arī nodrošinātu to ieviešanu pēc būtības. Šobrīd tiek diskutēts par diviem risinājumiem ciešākai rekomendāciju ieviešanas sasaistei - kā stingrāks no priekšlikumiem tiek minēta pilnīga vai daļēja maksājumu apturēšana ESI fondu programmām, ja dalībvalsts neīsteno kādu no tai adresētajām rekomendācijām. Savukārt, otrs priekšlikums ir vērsts uz pozitīvajiem stimuliem, proti, piešķirot daļu no snieguma rezerves⁷ finansējuma rekomendācijas izpildes gadījumā.

5) Jauni izaicinājumi, iespējamā Apvienotās Karalistes (AK) izstāšanās no ES un šo faktoru ietekme uz DFS kopējo apjomu un struktūru;

Pēdējo gadu laikā ES ir skāruši tādi jauni un ilglaicīgi globāla mēroga izaicinājumi kā migrācijas un bēgļu krīze, terorisma uzplaukums, ambicioza starptautiska nolīguma cīņai pret klimata pārmaiņām stāšanās spēkā u.c.

Turklāt, AK iespējamā izstāšanās no ES viennozīmīgi atstās negatīvu iespaidu uz ES kopējo NKI, kas kalpo par pamatu ES DFS⁸ kopapjoma noteikšanai, līdz ar to arī uz Kohēzijas politikai atvēlēto finansējuma apjomu, jo tā ir atsevišķa budžeta apakškategorija (1b) ES DFS struktūras sastāvdaļa. Ja AK iespējamās izstāšanās radītais neto ES DFS kopapjoma samazinājums netiks kompensēts no pārējo ES dalībvalstu puses, tad ir liela varbūtība, ka Kohēzijas politikas finansējuma apjoms ES budžetā samazināsies.

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1303/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006.

⁷ 2014.-2020. gada plānošanas periodā snieguma rezerve veido 6 % no darbības programmām pieejamā finansējuma. Rezerves apjoms ir pieejams tikai to prioritāšu īstenošanai, kurās līdz 2018. gada beigām pietiekamā apjomā ir izpildīti uzraudzības rādītāju starpposma mērķi.

⁸ ES DFS ir politikas un finanšu plānošanas mehānisms, kas vairākiem gadiem uz priekšu (saskaņā ar Līgumu par ES darbību – ne mazāk, kā pieciem) nosaka ES budžeta kopapjomu, maksimālo izdevumu (saistībās un maksājumos) apjomu.

Šajā kontekstā paredzamas diskusijas un liels spiediens no neto maksātāju puses esošo izdevumu prioritāšu un to īpatsvara pārvērtēšanai, tāpat nav izslēdzami mēģinājumi pārdalīt Kohēzijas politikas finansējumu (1b kategorija) citām ES budžeta izdevumu kategorijām.

Maz ticams, ka pamata kritēriji, pēc kuriem nosaka piederību “Mazāk attīstīto reģionu” kategorijai vai to valstu grupai, kas ir tiesīga saņemt atbalstu no Kohēzijas fonda, mainīsies, bet pastāv iespējamība, ka varētu notikt diskusijas par reģionu sadalījumu kategorijās (mazāk attīstītais, pārejas, vairāk attīstītais). Turklāt, ņemot vērā aktuālo statistisko informāciju, mainīsies reģionu saraksts, kas atbilst katrai kategorijai, kā arī valstis, kas var pretendēt uz finansējumu no Kohēzijas fonda⁹.

6) Pilsētu un attīstīto reģionu attīstības vajadzības

2016. gada 30. maijā starpvaldību līmenī tika pieņemts Amsterdamas pakts, ar ko aizsāk ES Pilsētprogrammas īstenošanu. Papildus 2016.gada 17.-20. oktobrī Ekvadorā (Kito) tika pieņemta Jaunā (pasaules mēroga) Pilsētprogramma, kas būtiski ietekmēs ES politiku saturu nākotnē. Pamatojoties uz šiem konceptuālajiem politikas dokumentiem, nākotnē ES mērogā plānots nodrošināt mērķtiecīgāku atbalstu ES pilsētām, tajā skaitā salāgojot un pilnveidojot daudzās ES iniciatīvas, kas ietekmē pilsētu izaugsmi. Ņemot vērā iepriekš minēto, diskusijās par plānošanas periodu pēc 2020. gada aktīvi tiek izcelti jautājumi, kas saistīti ar pilsētu attīstības vajadzību risināšanu. Lielās pilsētas un attīstītie reģioni daudz vairāk saskaras ar iekšējās un ārējās migrācijas radītajiem problēmām, piemēram, mājokļu problēmas, publiskās infrastruktūras nepietiekamība, vides piesārņojums, kā arī ekonomiskā noslāņošanās un sociāli nelabvēlīgas vides veidošanos atsevišķās pilsētu teritorijās. Ņemot vērā, ka migrācijas plūsmas ir izteiktākas uz ekonomiski attīstītiem reģioniem, tad esošais Kohēzijas politikas regulējums ne visos gadījumos ļauj dalībvalstīm veikt atbilstošus ieguldījumus, jo regulējumā ir noteikti ierobežojumi ERAF investīciju apmēram attīstītajos reģionos un konkrētos tematiskajos atbalsta mērķos, kas sašaurina iespējas finansēt infrastruktūras projektus citām vajadzībām.¹⁰ Sagaidāms, ka uz nākamo plānošanas periodu varētu tikt virzītas iniciatīvas, lai palielinātu finansējuma apjomu pāreju un attīstītajiem reģioniem, kā arī mazinātu investīciju ierobežojumus, kas attīstītajiem reģioniem noteikti konkrētos fondos.

7) ESI fondu mērķa “Eiropas teritoriāla sadarbība” izaicinājumi

2015. gadā, atzīmējot ESI fondu mērķa “Eiropas teritoriāla sadarbība” 25 gadu ilgu ieviešanu, tika uzsākta ES līmeņa diskusija par to ieguldījumu ES reģionālajā attīstībā un turpmākiem attīstības virzieniem pēc 2020. gada. No 2015. gada 21. septembra līdz 21. decembrim norisinājās Eiropas Komisijas sabiedriskā apspriešana par esošajiem šķēršļiem un problēmajautājumiem ES pierobežu reģionos (gala ziņojums tiks publicēts 2017. gada pavasarī). Papildus 2015. gadā Luksemburgas prezidentūra sagatavoja Eiropas Padomes secinājumus „Interreg 25 gadi: tā ieguldījums Kohēzijas politikas mērķu sasniegšanā” (apstiprināti Vispārējo lietu padomē 2015. gada 18. novembrī), kā arī atklāja diskusiju par nepieciešamību izstrādāt specifisku normatīvo regulējumu pārrobežu sadarbības veicināšanai. Sagaidāms, ka šī diskusija turpināsies arī Igaunijas prezidentūras ietvaros 2017. gada otrajā pusē. Turklāt šobrīd diskusija notiek arī INTERACT programmas vadītajā darba grupā par Eiropas teritoriālo sadarbību pēc 2020. gada, kurā darbojas ES dalībvalstu pārstāvji, kas strādā ar EFI fondu mērķa „Eiropas teritoriālas sadarbība” programmām ikdienā un plāno sagatavot kopīgu

⁹ Ņemot vērā Kipras ekonomikas lejupslīdi, tā var kļūt par pilntiesīgu Kohēzijas fonda līdzekļu saņēmēju (esošajā DFS uz Kipru attiecas īpašie nosacījumi un tā saņem daļēju finansējumu no Kohēzijas fonda).

¹⁰ Saskaņā ar 2014.-2020. gada plānošanas perioda ERAF regulu Nr. 1083/2006 attīstītajiem reģioniem 80 % no ERAF ieguldījumiem jānovirza 1) nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju; 2) uzlabot IKT pieejamību, izmantošanu un kvalitāti; 3) uzlabot MVU konkurētspēju; 4) atbalstīt pāreju uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisijas līmeni visās nozarēs. Vismaz 20 % no ERAF finansējuma novirzāmi 4. tematiskajam mērķim.

Ierobežotas pieejamības informācija NAV KLASIFICĒTS

ziņojumu iesniegšanai Eiropas Komisijā par ieviešanas nosacījumiem pēc 2020. gada (ziņojums tiks sagatavots līdz 2017. gada vidum).

8) *ES makro-reģionālo stratēģiju pieeja ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas veicināšanā*
Šobrīd tiek īstenotas 4 ES makro-reģionālās stratēģijas (ES Stratēģija Baltijas jūras reģionam, ES Stratēģija Donavas reģionam, ES Stratēģija Adrijas un Jonijas jūras reģionam un ES Stratēģija Alpu reģionam), un to īstenošanā ir iesaistītas 19 ES un 8 valstis ārpus ES. Makro-reģionālo stratēģiju mērķi atbilst ES politikas prioritātēm un tās nostiprina sinerģiju starp dažādiem ES politikas virzieniem un instrumentiem, balstoties uz Kohēzijas politikas satvaru.

2016. gada 16. decembrī tika publicēts Eiropas Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par ES makro-reģionālo stratēģiju īstenošanu. Ziņojums sniedz ieskatu makro-reģionālo stratēģiju ieviešanā, to rezultātos un labās prakses piemēros, kā arī tajā sniegtas vairākas rekomendācijas stratēģiju attīstībai nākotnē.

Pozīcijas ietvars

Nacionālā pozīcija ir izstrādāta, iekļaujot informāciju un Latvijas nostāju par vispārējiem Kohēzijas politikas darbības principiem. Ņemot vērā, ka šobrīd nav publicēts Eiropas Komisijas priekšlikums ES daudzgadu finanšu shēmai pēc 2020. gada un ar to saistītais priekšlikums fondu regulējumam, tad šobrīd pozīcijā netiek iekļautas nostājas par tādiem jautājumiem kā finansējuma sadalījums starp fondiem, ieguldījuma apjomi sliekšņi dažādos tematiskajos mērķos utml. Tāpat netiek aplūkoti jautājumi par konkrētu finansējuma apjoma novirzīšanu kādai konkrētai nozarei, ņemot vērā, ka nav noslēdzies 2014 - 2020. gada Nacionālā attīstības plāna vidusposma izvērtējums, kurā plānots identificēt attīstības vajadzības. Šobrīd pozīcijā ir izklāstītas vispārējās attīstības vajadzības balstoties uz 2016. gada 13. decembra pozīciju Nr.1 "Par Eiropas Savienības daudzgadu finanšu shēmu pēc 2020.gada".

Detalizētas pozīcijas par Kohēzijas politikas regulējuma saturu, atbalstāmajām jomām un aktivitātēm tiks izstrādātas pēc regulu priekšlikumu publicēšanas.

Balsošanas kārtība. ES tiesību akta izdošanas/jautājuma izskatīšanas juridiskais pamatojums.

2. Situācija Latvijā

Kohēzijas politikas ietekme uz Latvijas tautsaimniecību

Kohēzijas politikas (ESF, ERAF, KF) kopējais finansējums 2014. - 2020. gadā ir 325 mljrd. EUR (salīdzināmās cenās) un Jauniešu nodarbinātības iniciatīvas finansējums 4,3 mljrd. EUR, kas veido 1/3 no kopējā ES daudzgadu budžeta. Saskaņā ar ES dibināšanas līgumiem politikas pamatmērķis ir sociālā un ekonomiskā konverģence – atšķirību mazināšana starp Eiropas dalībvalstīm un reģioniem. Latvijai pieejamais Kohēzijas politikas fondu (ERAF, ESF, KF)¹¹ finansējums 2014. - 2020. gada plānošanas periodā ir 4,4 mljrd. EUR, Jauniešu nodarbinātības iniciatīvas finansējums 29 mlj. EUR apmērā.

Savukārt ESI fondu mērķim "Eiropas teritoriāla sadarbība" ir paredzēts finansējums 2,75% (ap 10,1 mljrd. EUR) no kopējiem Kohēzijas politikas resursiem ar mērķi īstenot 107 sadarbības programmas visā Eiropā. Kopējā piešķirtā ERAF finansējuma aploksne Latvijai ESIF mērķim "Eiropas teritoriāla

¹¹ KP fondi - Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Eiropas Sociālais fonds (ESF), Kohēzijas fonds (KF).

sadarbība” 2014. - 2020. gada plānošanas periodā ir 93,6 milj. EUR, kas tiek sadalīts Latvijas iemaksām dalībai 6 pārrobežu un transnacionālā programmā. Savukārt starpreģionu sadarbības programmu (INTERREG EUROPE, URBACT III, ESPON un INTERACT III) finansējums no Komisijas puses ir pieejams papildus Latvijai piešķirtai finansējuma aploksnei. Tādējādi kopējais pieejams finansējums Latvijas partneriem 2014. - 2020. gada plānošanas periodā ESI fondu mērķa “Eiropas teritoriāla sadarbība” pārrobežu sadarbības programmās ar Latvijas dalību (tai skaitā, Eiropas Kaimiņattiecību instrumenta programmās), kurās piedalās Latvija ir ap 252 milj. EUR. Kopējais pieejamais ERAF finansējums partneriem no visām programmu dalībvalstīm Interreg Baltijas jūras reģiona programmā un Eiropas Savienības mēroga Interreg sadarbības programmās (INTERREG EUROPE, URBACT, ESPON) ap 739 milj. EUR.

Kopš iestāšanās Eiropas Savienībā Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju pēc PPS salīdzinājumā ar ES vidējo rādītāju ir pieaudzis no 47% 2004. gadā līdz 64% 2015. gadā¹², kas ir būtisks progress ņemot vērā globālās finanšu krīzes ietekmi.

Kohēzijas politikai ir bijusi liela loma Latvijas ekonomikas izaugsmē. Saskaņā ar Finanšu ministrijas aprēķiniem Kohēzijas politikas fondi¹³ (turpmāk – KP fondi) laika periodā no 2008. - 2015. gadam palielināja IKP izaugsmi vidēji par 1,3 procentpunktiem gadā. Abos līdz šim noslēgtajos plānošanas periodos¹⁴ Latvija ir 100 % apmērā izmantojusi visu pieejamo Kohēzijas politikas finansējumu, saglabājot nemainīgi zemas administratīvās izmaksas un zemu kļūdu līmeni (zem 2%).

2016. gada septembrī Komisija ir publicējusi 2014. – 2020. gada plānošanas perioda noslēguma (*ex-post*) izvērtējumu, kur iekļauti aprēķini par kopējo Eiropas strukturālo un investīciju fondu¹⁵ (turpmāk - ESI fondu) ietekmi uz Latvijas IKP. Atbilstoši Komisijas izvērtējumam ESI fondu ieguldījumi 2007. - 2013. gada periodā veidoja 2,2 % no Latvijas gada IKP. Tāpat saskaņā ar ekonometriskās modelēšanas rezultātiem aprēķināts, ka Latvijas IKP, pateicoties ESI fondu investīcijām uz 2015. gadu, ir par 5 % lielāks nekā tad, ja ESI fondu ieguldījumi nebūtu veikti. Tiek prognozēts, ka līdz 2023. gadam ESI fondu ieguldījumi sniegs vēl papildu 5,4 % kumulatīvo pieaugumu Latvijas IKP.¹⁶ Saskaņā ar nozaru ministriju sniegto informāciju 2007. – 2013. gada plānošanas perioda laikā, projektu ietvaros ir tikušas radītas vairāk kā 5000 ilgtermiņa darba vietas.

Neskatoties uz Kohēzijas politikas fondu pozitīvo ietekmi uz Latvijas ekonomiku, Latvija pēc IKP uz vienu iedzīvotāju līmeņa ir 4. nabadzīgākā valsts ES, saglabājot lēnu konverģences tempu (IKP pieaugums 2015. gadā bija 2,7 %,) un joprojām atbilst mazāk attīstītā reģiona statusam Kohēzijas politikas ietvaros (IKP zem 75% no ES vidējā). Savukārt, Igaunija un Lietuva turpina palielināt savu izrāvienu, tuvojoties ES vidējam IKP līmenim. Visu ES dalībvalstu IKP uz vienu iedzīvotāju pēc PPS ir ilustratīvi norādīts 1.attēlā. Nav sagaidāms, ka pēc Lielbritānijas izstāšanās izmaiņas ES vidējā rādītājā varētu ietekmēt Latvijas piederību mazāk attīstītā reģiona klasifikācijai.

¹² Eurostat-

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00114>

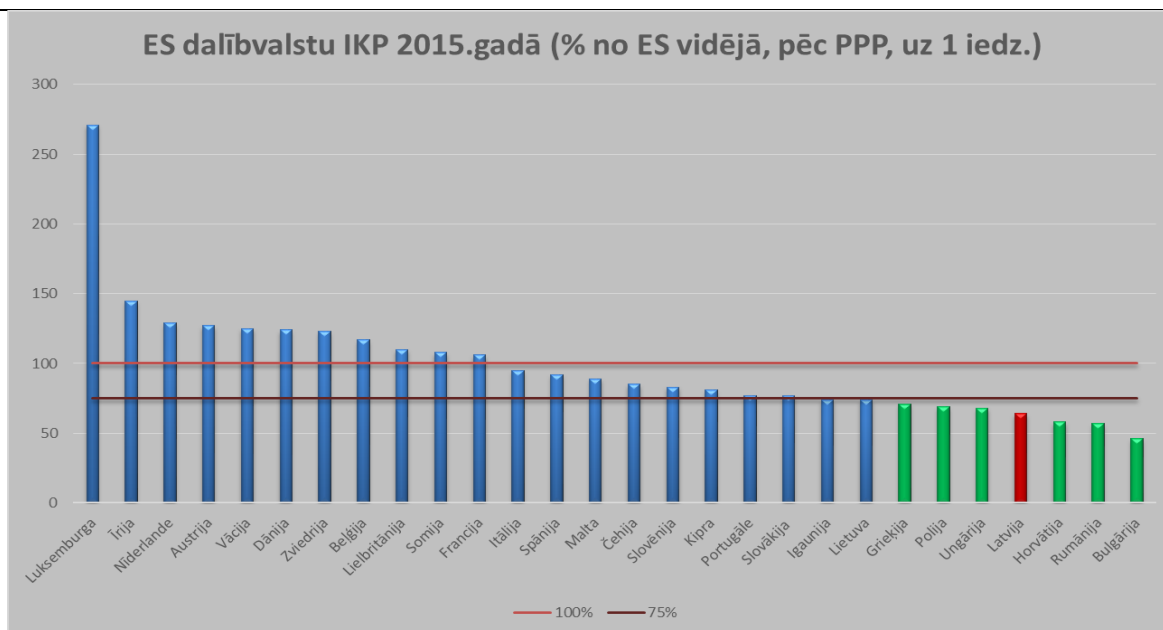
¹³ KP fondi - Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Eiropas Sociālais fonds (ESF), Kohēzijas fonds (KF).

¹⁴ 2004.-2006. gada plānošanas periods un 2007.-2013. gada plānošanas periods.

¹⁵ ESI fondi ir Eiropas Reģionālās attīstības fonds (ERAF), Eiropas Sociālais fonds (ESF), Kohēzijas fonds (KF), Eiropas Lauksaimniecības fondu attīstībai (ELFLA) un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu (EJZF).

¹⁶ Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF) – (pieejams - http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_lv_report_en.pdf)

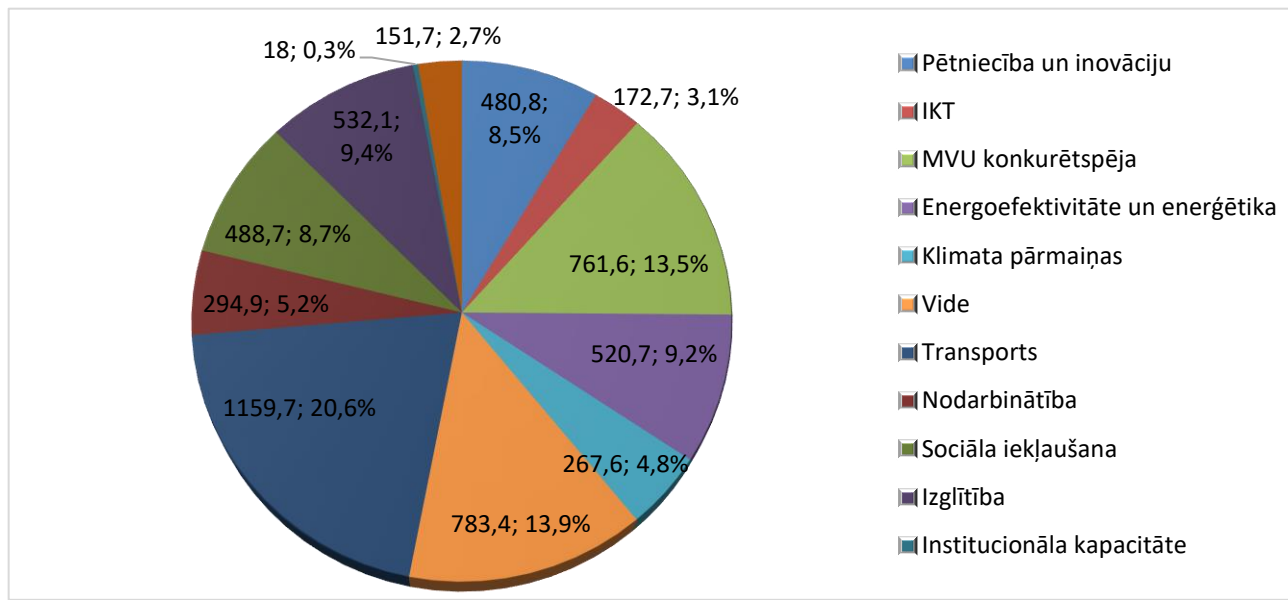
Ierobežotas pieejamības informācija NAV KLASIFICĒTS

Attēls 1 ES dalībvalstu IKP 2015.gadā (% no ES vidējā, pēc PPP, uz 1 iedz.)

Kohēzijas politikas ieguldījumi 2014. - 2020. gada plānošanas periodā

2014. - 2020. gada plānošanas perioda ietvaros Latvija ir plānojusi ieguldījumus visos ESI fondu regulējumā paredzētajos tematiskajos mērķos. Latvijā nozīmīgākie resursi ir atvēlēti transporta tematiskajam mērķim, kur ieguldījumi plānoti 1,15 mljrd. EUR apmērā. Apmēram 13 % no kopējiem ieguldījumiem tiek atvēlēti gan vides, gan uzņēmējdarbības atbalsta mērķiem. Tāpat nozīmīgi resursi ir paredzēti nodarbinātības, sociālās iekļaušanas un izglītības tematiskajiem mērķiem.

Attēls 2 Latvijas 2014-2020.gada plānošanas perioda finansējuma sadalījums pa tematiskajiem mērķiem (milj. EUR; %)

ESI fondu mērķa „Eiropas teritoriālās sadarbība” ietvaros Latvija piedalās 10 programmās, lai sadarbībā ar ārvalstu partneriem risinātu kopīgos izaicinājumus nodarbinātības veicināšanas, uzņēmējdarbības un inovāciju attīstības, vides aizsardzības, sociālās iekļaušanas un citās jomās.¹⁷

2016. gada septembrī Komisija ir izstrādājusi pētījumu par Baltijas valstīs sagaidāmo Kohēzijas politikas ietekmi uz dažādām ieguldījumu jomām 2014. - 2020. gada plānošanas periodā. Ņemot vērā ieguldījumus nodarbinātības un sociālās iekļaušanas mērķos, tiek prognozēts, ka KP fondu investīcijas nodarbinātību palielinās par vidēji 1,8 % gadā. Pētījumā tiek prognozēta būtiska ietekme uz būvniecības un pakalpojumu sektoru, vienlaikus norādot, ka tai ir īstermiņa efekts. Savukārt, ilgtermiņa ietekme (laika periodā no 2024.-2030. gadam) uz ražošanas komponenti Latvijas IKP struktūrā tiek prognozēta vidēji 1,8 % gadā.¹⁸

ESI fondu vienkāršošana Latvijā 2014.-2020. gada plānošanas periodā

2014. - 2020. gada plānošanas periodā ir veiktas nozīmīgas izmaiņas KP fondu ieviešanas sistēmas institucionālajā uzbūvē ar mērķi samazināt administratīvo slogu, ieviešot vienas pieturas aģentūras principu, kā rezultātā ir izveidota viena sadarbības iestāde (Centrālā finanšu un līgumu aģentūra) KP fondu administrēšanai. Institucionālo izmaiņu rezultātā tiek nodrošināta vienota un sistemātiskāka pieeja projektu iesniegšanai, atlasei, uzraudzībai un kontrolēm.

2014. - 2020. gada plānošanas periodā KP fondiem ir nodrošināta vienota elektroniskā sistēma projekta un ar to saistīto atskaišu iesniegšanai, kas būtiski ietaupa laika un administratīvos resursus projektu iesniedzējiem, kā arī ESI fondu administrācijai. Tiek turpināts aktīvs darbs pie e-kohēzijas principu ieviešanas, veidojot sasaistes ar citām valsts datubāzēm, lai samazinātu datu apjomu, kas tiek pieprasīts finansējuma saņēmējam.

Papildus Latvija 2014. – 2020. gada plānošanas periodā ir paredzējusi fondu regulējumā noteikto iespēju izmantot vienkāršoto izmaksu risinājumus. Lai vienkāršotu pārbaudes un atvieglotu specifisko atbalsta mērķu ieviešanas procesu, tiek piemērota netiešo izmaksu vienotā likme, kas jāizmanto visiem projektiem, kuros tiek plānotas netiešās izmaksas.¹⁹ Finanšu ministrija kā KP fondu vadošā iestāde ir izstrādājusi 3 vadlīnijas, lai palīdzētu nozaru ministrijām sagatavot vienas vienības izmaksu un vienreizējā maksājuma likmes pamatojošās metodikas.

Līdz 2016. gada jūnijam Latvijā ir saskaņotas 8 vienas vienības izmaksu metodikas, no kurām 3 ir sagatavojuši Labklājības ministrija un 5 Izglītības un zinātnes ministrija. 7 metodikas ir izstrādātas darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” specifiskajiem atbalsta mērķiem, kas tiek finansēti no ESF līdzekļiem un viena metodika ERAF finansētam specifiskajam atbalsta mērķim. Sagaidāms, ka vienkāršoto izmaksu risinājumi sniegs ieguldījumu kļūdu skaita samazināšanā, kā arī mazinās administratīvo slogu finansējuma saņēmējiem projektu ieviešanas laikā. ES līmeņa regulējumā noteiktie ierobežojumi un vienkāršoto izmaksu metodiku sagatavošanas noteikumi Latvijā un citās ES dalībvalstīs līdz galam nav ļāvuši izmantot šo instrumentu potenciālu (īpaši uzņēmējdarbības atbalsta jomā), ņemot vērā augstos riskus saistībā ar iespējamām neatbilstībām.

Arī ESI fondu mērķa “Eiropas teritoriāla sadarbība” 2014. - 2020. gada plānošanas perioda ieviešanas sistēmā ir veiktas izmaiņas, optimizējot iesaistītās institūcijas un tādejādi nodrošinot programmu ātrāku un efektīvāku īstenošanu. Vadošās iestādes, kopīgā sekretariāta, sertifikācijas

iestādes un finanšu kontroles institūcija atrodas vienuviet – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā.

Latvijas darbības programmu sasaiste ar ES ekonomikas pārvaldību

Izstrādājot 2014. - 2020. gada plānošanas perioda dokumentus viena no prasībām ir bijusi norādīt investīciju saikni ar valstu specifiskajām rekomendācijām Eiropas Semestra²⁰ ietvaros. Plānošanas procesā tika izmantotas 2012. un 2013. gada ES Padomes Latvijai izteiktās rekomendācijas. Izrietoši no Latvijas Partnerības līguma sasaiste ar rekomendācijām ir identificēta 17 no 32 investīciju prioritātēm. Vienlaikus visas investīciju prioritātes sniedz ieguldījumu Stratēģijas “Eiropa 2020” Nacionālās reformu programmas izaicinājumu risināšanā. 2014. gadā veiktajā darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” *ex-ante* izvērtējumā secināts, ka identificētie nacionālie vai reģionālie izaicinājumi un vajadzības atbilst stratēģijas „Eiropa 2020” mērķiem un mērķa vērtībām, Padomes rekomendācijām un Nacionālajai reformu programmai.²¹ Arī Komisija savā 2015.gada decembra paziņojumā ir paudusi, ka kopumā darbības programmu izstrādē ir nodrošināta spēcīga saikne starp ESI fondiem, Eiropas pusgada procesu un ES ekonomiskajām prioritātēm vairākās dalībvalstīs ar rekomendācijām, kas saistītas ar ESI fondiem.²²

Finanšu instrumentu izmantošana

Darbības programmā “Izaugsme un nodarbinātība” finanšu instrumenti tiek pielietoti uzņēmējdarbības atbalstam un daudzdzīvokļu māju siltināšanai. Uzņēmējdarbības atbalstu paredzēts ieviest ar fondu fonda palīdzību. Fondu fonds ir izveidots, lai, īstenojot specifisko atbalsta mērķu pasākumus, sniegtu atbalstu finanšu instrumentu veidā gala saņēmējiem, kas nepiesaista pietiekamu finansējumu no finanšu tirgiem dzīvotspējīgu projektu īstenošanai. Fondu fonda ietvaros ir pieejami gan tiešie finanšu instrumenti (aizdevumu garantijas, paralēlie aizdevumi, mikrokredīti un starta aizdevumi), gan netiešie finanšu instrumenti (biznesa eņģeļu ko-investīciju fonds, tehnoloģiju akselerators un riska kapitāls). Fondu fonda kopējais pieejamais ERAF finansējums ir 118,44 milj. EUR, kuram papildus tiks piesaistīts arī “Altum” un finanšu starpnieku finansējums.

Tiešo finanšu instrumentu ieviesējs ir “Altum”, bet netiešie finanšu instrumenti tiks ieviesti ar finanšu starpnieku (piemēram, banku vai investīciju fondu u.c.) palīdzību. Gan tiešo, gan netiešo finanšu instrumentu gala saņēmēji būs komersanti un komercdarbības uzsācēji, kas saņems finansiālu atbalstu ar finanšu instrumenta starpniecību.

¹⁷Detalizēta informācija par katru no Eiropas teritoriālās sadarbības programmām un finansējuma sadalījumu pieejama - http://www.varam.gov.lv/lat/fondi/ets_1420/ .

¹⁸ Sweco & BGI Consulting, *Study on the expected results of Cohesion Policy in Estonia, Lithuania and Latvia within the programming period 2014-2020*, Brussels, 2016.

¹⁹ Netiešās izmaksas (angl. *Overheads, Indirect Costs*, saīs. NTI) ir izmaksas, kuras var būt saistītas ar pakalpojumu sniegšanu, taču nevar tikt identificētas konkrētajā pakalpojuma sniegšanas posmā. Netiešo izmaksu piemēri - telpu izmaksas (gan klientu apkalpošanas telpas, gan administrācijas telpas), IT izmaksas

²⁰ Eiropas Semestris ir Eiropas Savienības ekonomiskās pārvaldības process, kas ir organizēts viena gada cikla ietvaros. Tā mērķis ir izvērtēt ekonomisko situāciju gan Eiropas Savienībā, gan atsevišķi katrā Eiropas Savienības dalībvalstī, kā arī sniegt rekomendācijas Eiropas Savienības dalībvalstīm to ekonomiskās politikas īstenošanai un stiprināšanai.

²¹ KPMG, *Ex-ante* izvērtējuma ziņojums ES kohēzijas politikas fondu darbības programmas 2014.-2020. gadam *ex-ante* izvērtējums – “Izaugsme un nodarbinātība”, Rīga, 2014.

²² Komisijas paziņojums, *Ieguldījumi darbvietās un izaugsme - maksimāla ESI fondu ieguldījuma izmantošana, COM/2015/0639 final*, (pieejams - <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:52015DC0639>).

Tāpat daļējs finanšu instrumentu atbalsts tiek plānots arī dzīvojamo māju energoefektivitātes veicināšanas jomā. Šajā gadījumā tiek plānotas investīcijas, kombinējot granta elementus ar finanšu instrumentiem. Projektam tiek piešķirts grants, ja daudzdzīvokļu māja sasniedz noteiktās energoefektivitātes prasības. Lielāka atbalsta intensitāte grantam tiek paredzēta, ja pārējais projekta finansējums tiek piesaistīts no cita avota (piemēram, komercbankas). Gadījumos, kad projekta īstenošanai ir problēmas piesaistīt finansējumu no privātā sektora, "Altum" sniedz atbalstu finanšu instrumentu formā (aizdevums, garantija). Kopējais finansējums dzīvojamo māju energoefektivitātes veicināšanas jomā ir 156,3 milj. EUR.

Attiecībā uz finanšu instrumentu ieviešanas nodrošināšanu nozīmīgs darbs ir bijis jāiegulda izstrādājot finanšu instrumentu sākotnējo (*ex-ante*) novērtējumu un identificējot tirgus nepilnības, kā arī nodrošinot "Altum" un nacionālā regulējuma atbilstību finanšu instrumentu ieviešēj institūcijām noteiktajām ESI fondu regulu prasībām. Ņemot vērā sarežģītās prasības ieviešēj institūcijām, 2014. - 2020. gada plānošanas perioda ESI fondu kopējo noteikumu regulā paredzēts veikt grozījumus, atvieglojot procesu tām dalībvalstīm, kuras finanšu instrumentu ieviešanai vēlas izmantot nacionālās attīstības bankas. Latvija ir viena no ES dalībvalstīm, kura ESI fondu finansēto finanšu instrumentu ieviešanai izmanto nacionālās attīstības banku.

Komisijas 2016. gada 14. septembra paziņojumam "Daudzgažu finanšu shēmas 2014.-2020. gadam vidusposma pārskats/pārskatīšana. Uz rezultātiem orientēts ES budžets (COM(2016) 603) pievienotajā tiesību aktu priekšlikumā Par grozījumiem EFSI Regulā (2015/1017) ar mērķi pagarināt EFSI darbības termiņu (COM(2016) 597)" tiek aicināts veicināt ESI fondu finansējuma kombinēšanu ar Eiropas Stratēģiskā investīciju fonda (turpmāk - EFSI) finansējumu, lai palielinātu EFSI darbības efektivitāti. Šajā tiesību aktu priekšlikumā tiek piedāvāts noteikt Eiropas Investīciju konsultāciju centram sniegt konsultāciju pakalpojumus par EFSI un citu ES finansējuma avotu (piemēram, ESI fondi, "Apvārsnis 2020" un Eiropas infrastruktūras savienošanas instruments (CEF)) kombinēšanu. Ņemot vērā, ka vēl notiek diskusijas par regulējuma izmaiņām, šobrīd nav iespējams prognozēt, kāds varētu būt īpatsvars ar projektiem, kuros tiktu izmantota ESI fondu un EFSI finansējuma kombinēšana.

Atbalsts teritoriālajai attīstībai un integrētās teritoriālās investīcijas

Viens no 2014. - 2020. gada plānošanas perioda jaunajiem elementiem subsidiaritātes nodrošināšanai ir integrētās teritoriālās investīcijas (turpmāk - ITI). Galvenais šī instrumenta mērķis ir nodrošināt sasaisti starp vietējām vajadzībām un stratēģijas "Eiropa 2020" mērķiem. ITI ļauj ieviest darbības programmas pārnozaru griezumā, piesaistot investīcijas konkrētas teritorijas attīstības programmām no dažādām ieguldījumu prioritātēm. Galvenie ITI elementi ir – iezīmēta teritorija ar izstrādātu pārnozaru stratēģiju, izstrādāts ieviešamo darbību kopums un pārvaldības ietvars ITI pārraudzībai.

2014. - 2020. gada plānošanas periodā Latvija izmanto ITI instrumentu, kuru plānots īstenot 9 nacionālās nozīmes attīstības centros²³. Kopumā ITI ieviešanā plānots veikt ieguldījumus no 6 darbības programmas "Izaugsme un nodarbinātība" specifiskajiem atbalsta mērķiem, kur kopējais ieguldījumu apjoms 9 nacionālās nozīmes attīstības centriem plānots 249 milj. EUR apmērā. Ieguldījumi plānoti tādās jomās kā uzņēmējdarbības infrastruktūra, degradēto teritoriju revitalizācija, izglītības infrastruktūra, pašvaldību ēku energoefektivitāte un sociālie pakalpojumi.

Kopumā ITI instrumenta ieviešana ir ļāvusi ieviest efektīvāku daudzlīmeņu plānošanu, nodrošinot sistemātisku nacionālo attīstības mērķu integrēšanu vietējās attīstības plānošanas dokumentos.

²³ Nacionālie attīstības centri ir -Rīga, Daugavpils, Jēkabpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Valmiera, Ventpils.

Ņemot vērā, ka ITI īstenošanā tiek iesaistītas arī nozaru ministrijas, tiek veicināta arī sadarbība un izpratne starp centrālo un vietējo administrāciju.

2014. - 2020. gada plānošanas periodā ITI sastāv no specifiskajiem atbalsta mērķiem, kas ļauj ieviest darbības pārnozaru griezumā, vienlaikus pastāv ierobežojums, ka darbības nevar būt plašākas par investīciju prioritātēm. Minētais ierobežojums ierobežo iespējas īstenot tematiski ietilpīgus un integrētus projektus atbilstoši vietējā līmeņa attīstības stratēģijai.

Tāpat, ņemot vērā papildus funkcijas, kas jāuzņemas pašvaldībām, ITI īstenošana bieži prasa nozīmīgu administratīvo resursu ieguldījumu. Atsevišķu pašvaldību gadījumā izstrādātās programmas paredz tikai 1 vai 2 projektu atlasī, kas rada neproporcionālu administratīvo slogu, izstrādājot ITI īstenošanai nepieciešamās procedūras.

Bez minētā ITI instrumenta 9 lielākajām pilsētām, 2014. – 2020. gada plānošanas periodā, tiek sniegts atbalsts arī citu pašvaldību attīstības programmu īstenošanai atsevišķu nozaru ministriju pārziņā esošo specifisko atbalsta mērķu ietvaros.

Ņemot vērā Latgales plānošanas reģiona ilgstošo sociāli ekonomisko atpalcību, tiek nodrošināts atbalsts 52 milj. EUR apmērā Latgales plānošanas reģiona pašvaldībām degradēto teritoriju sakārtošanai, veicinot uzņēmējdarbību, radot papildus darba vietas un piesaistot privātās investīcijas.

ES Stratēģija Baltijas jūras reģionam ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas veicināšanai

ES stratēģija Baltijas jūras reģionam (turpmāk – Stratēģija), apstiprināta 2009. gadā, aptver astoņas ES dalībvalstis – Dāniju, Igauniju, Latviju, Lietuvu, Poliju, Somiju, Vāciju un Zviedriju.

Latvijai prioritārās jomas Stratēģijas ietvaros ir enerģētika, izglītība, pētniecība, kultūra, veselība, vide, konkurētspēja un sabiedrības drošība. Latvijas Ekonomikas ministrija kopā ar Lietuvu un sadarbībā ar Komisiju nodrošina Stratēģijas Enerģētikas politikas jomas koordinēšanu ar mērķi veicināt kopīgā Stratēģijas un Baltijas enerģētikas tirgus starpsavienojumu plāna (BEMIP) Rīcības plāna īstenošanu konkurētspējīgam, drošam un ilgtspējīgam reģiona enerģētikas tirgum.

No Stratēģijas Rīcības plāna 91 īstenošanas stadijā esošā paraugprojekta 55 projekti ir ar Latvijas partneru iesaisti. Latvijas partneri aktīvi iesaistās projektos bioekonomikas, enerģētikas, kultūras, izglītības, vides, sauszemes un jūras drošības jomās. Projektā par pilsētu pielāgošanos klimata pārmaiņu radītajiem riskiem Latvija ir vadošais projekta partneris. Tāpat paraugprojektu sarakstā iekļauti 68 jau īstenoti projekti, no kuriem 28 projektos piedalījās Latvijas partneri, tai skaitā divos no tiem Latvija bija vadošais partneris.

Latvijas izaicinājumi, vajadzības un potenciālās prioritātes plānošanas periodam pēc 2020.gada²⁴

Demogrāfiskās pārmaiņas Latvijā rada aizvien būtiskākus izaicinājumus valsts un reģionu izaugsmei, kā arī visas ES arējās robežas drošībai. Saskaņā ar Reģionu komitejas 2016.gada aprīlī publicēto ziņojumu Latvija un pārējās Baltijas valstis ir pieredzējušas lielāko demogrāfisko

²⁴ VARAM izstrādās atsevišķu Latvijas Republikas pozīciju par ESI fondu mērķi „Eiropas teritoriālo sadarbība” un tā tematisko tvērumu pēc 2020.gada.

samazinājumu ES.²⁵ Latvijas iedzīvotāju skaits kopš 2004. gada ir samazinājies par 307 tūkst. iedzīvotāju (14%) galvenokārt emigrācijas uz ES rezultātā. Dramatiskākās pārmaiņas ir skārušas Krievijas un Baltkrievijas pierobežas reģionu Latgali, kur iedzīvotāju skaits ir samazinājies par 23 %. Lai stabilizētu ES iekšējo migrācijas plūsmu un veidotu ilgtspējīgu brīvā darbaspēka kustību ES, ir nepieciešams nodrošināt iespēju un dzīves līmeņa konvergenci.

Latvija turpina saskarties ar būtiskām strukturālām problēmām ekonomikā: zems darba ražīgums (Latvijas tautsaimniecības produktivitātes līmenis 2015. gadā bija 43% no ES līmeņa); eksportu pamatā veido zemas pievienotās vērtības preces; “inovāciju plaša” (lai gan vidēji augsto un augsto tehnoloģiju produktu īpatsvars kopējā eksporta apjomā kopš 2012. gada ir palielinājies gandrīz pusotras reizes (9,8% 2015. gadā), joprojām tas ir zemāks nekā vidēji ES (17%)); lielais ēnu ekonomikas īpatsvars; kapitāla sasaiste ar Krieviju un tās tiešās ietekmē esošām valstīm u.c.

Lai nodrošinātu tautsaimniecības transformāciju, ir nepieciešams veicināt strukturālās izmaiņas par labu preču un pakalpojumu ar augstāku pievienoto vērtību ražošanai. Pārejai uz augstāku pievienotās vērtības ražošanu ir nepieciešamas investīcijas tehnoloģijās un inovācijā, zinātnē, izglītībā. Būtiski nodrošināt atbalstu uzņēmumiem jaunu produktu un tehnoloģiju izstrādei, kā arī zināšanu un tehnoloģiju pārnesei aktivitātēm.

Tāpat saskaņā ar Eiropadomes apstiprināto ES satvaru klimata un enerģētikas politikai līdz 2030. gadam, periodā līdz 2030. gadam Latvijai būs jāīsteno ambiciozi un apjomīgi SEG emisiju samazināšanas pasākumi²⁶, kuriem papildus finansējums Latvijas budžetā nav pieejams (Latvijas IKP joprojām ir 4.-6. zemākais ES). Savukārt klimata finansējums, kas ir pieejams ES Emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas (ES ETS) ietvaros, ir ļoti ierobežots nelielā ES ETS īpatsvara dēļ. Esošais Komisijas priekšlikums paredz, ka Latvijai līdz 2030. gadam būs ne-ETS sektorā jāsamazina 6% emisijas pret 2005.gadu. Ņemot vērā to, ka līdz 2020.gadam Latvijas emisijas varētu palielināties par 8%, Latvijai būs jāsamazina vismaz 14% emisijas, t.sk. jāpanāk stabils SEG emisiju samazinājums. Papildus 2016. gada 30. novembrī Komisija publicēja pasākumu pakotni “Tīra enerģija visiem Eiropas iedzīvotājiem – Eiropas izaugsmes potenciāla realizēšana”, kuras nolūks ir veicināt Eiropas Savienības konkurētspēju (pārejot uz tīru enerģiju un tādējādi rosinot pārmaiņas pasaules enerģijas tirgos), kā arī sasniegt klimata mērķus (līdz 2030. gadam samazināt CO2 emisijas par vismaz 40 %). Minētajā pakotnē ietilpst Direktīvas 2012/27/ES par energoefektivitāti, kas paredz turpināt noteikt dalībvalstīm obligātus enerģijas ietaupījuma mērķus uz 2030. gadu. Latvijas obligātais gala enerģijas ietaupījuma mērķis 2014. - 2020. gada periodam ir 9896 GWh. KP fondu finansējuma ieguldīšana dažādās tautsaimniecības nozarēs primāri būtu plānojama balstoties uz nozaru mērķu sasniegšanu, vienlaikus, iespēju robežās salāgojot KP fondu atbalsta ieviešanas nosacījumus ar nepieciešamību nodrošināt klimata un enerģētikas mērķu sasniegšanu.

Galvenā prioritāte nākamajam plānošanas periodam joprojām būs tautsaimniecības produktivitātes celšanas pasākumi, kam nepieciešama integrēta pieeja investīcijām P&A, inovācijām, energoefektivitātei, investīcijām TEN-T tīklā, nodarbinātības, izglītības un sociālajā (tai skatā veselības) politikā. Kohēzijas politika ir spējīga šādu stratēģisku integrētu pieeju nodrošināt,

²⁵ The impact of demographic change on European regions (pieejams http://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/Impact_demographic_change_european_regions.pdf)

²⁶ LR Saeima 02.02.2017. ir pieņēmusi un 09.02.2017. stājās spēkā likums "Par Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Parīzes nolīgumu". Viens no Parīzes Nolīguma mērķiem ir visu investīciju novirzīšana saskaņā ar oglekļa mazietilpīgas un pret klimata pārmaiņām noturīgas attīstības principiem. ES ieguldījumā mērķa sasniegšanā atspoguļots ES kopīgais mērķis samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas par vismaz 40% līdz 2030.gadam salīdzinājumā ar 1990.gadu. Turpmāk ik 5 gadus ES būs jāpiedalās Parīzes Nolīguma globālās izvēršanas procesā un jāatjauno vai jāiesniedz jauni, ambiciozāki ieguldījumi Parīzes Nolīguma mērķu sasniegšanai.

balstoties uz nacionāliem attīstības plānošanas dokumentiem, kas risina identificētos attīstības šķēršļus, ikgadējās rekomendācijas un ņem vērā ES prioritātes.

Izglītība, pētniecība, attīstība - saskaņā ar stratēģijas „Eiropa 2020” izvirzīto pamatmērķi – ieguldīt pētniecībā un attīstībā (turpmāk -P&A) 3% no ES kopprodukta – Latvija ir noteikusi kvantitatīvo mērķi līdz 2020. gadam palielināt pētniecībā ieguldīto finansējumu līdz 1,5% no Latvijas IKP, bet līdz 2030. gadam – līdz 3% no IKP. Plānots, ka 50 % no šīs summas jāveido privātā sektora finansējumam. 2015.gadā kopējie Latvijas izdevumi pētnieciskajam darbam veidoja 152 milj. EUR (0,62 % no IKP). Lai Latvijas P&A izdevumi veidotu 3 % no IKP, tiem jābūt aptuveni 731 milj. EUR, no kuriem 50 % plānojami kā publiskais finansējums. Šāda mērķa sasniegšanai publisko izdevumu (valsts un ārvalstu) deficīts ir apmēram 250 milj. EUR. Kopējais ārvalstu finansējums (t.sk. ES fondi) veido apmēram 45 % Latvijas publiskā finansējuma gadā. Savukārt līdz 2023. gadam no 2014. - 2020. gada plānošanas perioda finansējuma plānots ieguldīt 467,5 milj. EUR. Mērķētas valsts un ES fondu investīcijas Viedās specializācijas stratēģijas (turpmāk - RIS 3) jomās un privātā sektora iesaistei pētniecībā turpinās būt svarīgas pēc 2020. gada, lai panāktu ilgtspējīgu pētniecības izdevumu proporciju starp privātajiem un publiskajiem resursiem, kā arī sasniegtu kopējos ieguldījumu mērķus P&A jomā.

Mazo un vidējo uzņēmumu produktivitāte un pieejamība finansējumam – viens no Latvijas ekonomiskās izaugsmes priekšnosacījumiem ir turpmākas investīcijas uzņēmējdarbības attīstībā. Latvijā 78,6 % no darbaspēka strādā MVU, kas ir 6 lielākais īpatsvars ES. Nozīmīgs izaicinājums Latvijai saglabājas MVU produktivitāte, kura 2015. gadā, kura veidoja 12 561 EUR²⁷ uz nodarbināto (apmēram 34% no ES vidējā rādītāja). Uzņēmumu spēju uzlabot produktivitāti tiešā mērā ietekmē to pieeja finansējumam, lai īstenotu attīstības projektus. Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas veikto tirgus nepilnību analīzi finansējuma pieejamības deficīts uzņēmumiem ir aprēķināts no 0,8 - 1,8 mljrd. EUR²⁸. Ņemot vērā lielo Latvijas atpalicību produktivitātē no attīstītajiem ES reģioniem, finansējuma pieejamība produktivitātes paaugstināšanai būs nozīmīgs faktors virzībā uz ES konverģences mērķiem.

Energodrošība un energoefektivitāte – ES finansējums sniedz būtisku ieguldījumu energoefektivitātes pasākumu īstenošanai valstī. 2014. - 2020. gada plānošanas periodā vairāk nekā 330 milj. EUR ir paredzēti daudzdzīvokļu ēku renovācijai (150 milj. EUR), valsts ēkām (98 milj. EUR), rūpnieciskajai energoefektivitātei (32 milj. EUR), centralizētajai siltumapgādei (53 milj. EUR) u.c. Ar struktūrfondu finansējuma palīdzību plānots uzlabot: energoefektivitāti vairāk nekā 1000 daudzdzīvokļu ēkās un iedzīvināt energoservisa pakalpojumu tirgu šajā segmentā; energoefektivitāti valsts ēkās (3% pēc platības ik gadu); uzlabot energoefektivitāti un veicināt pāreju uz atjaunojamo energoresursu (AER) izmantošanu vairāk nekā 60 apstrādes rūpniecības uzņēmumos; energoefektivitāti centrālajā siltumapgādē un, veicinot pāreju uz AER izmantošanu, cita starpā atjaunojot ap 70 km no Latvijā esošajiem 2000 km siltumtrašu. Minētie pasākumi cita starpā nodrošinās arī SEG emisiju ietaupījumus, kā arī no AER saražotās enerģijas jaudu palielinājumus. Vienlaikus, ņemot vērā aktuālo situāciju Latvijā, piemēram, attiecībā uz dzīvojamā fonda stāvokli (augstu nolietojumu un efektīvo potenciālu renovēt vairāk nekā 20 000 daudzdzīvokļu ēkas) un potenciālu rūpnieciskās energoefektivitātes uzlabošanai, veidojas milzīgs energoefektivitātei nepieciešamā finansējuma iztrūkums. Piemēram, daudzdzīvokļu ēku renovācijai tas mērāms ~ 2.9 mljrd. EUR apmērā. Šajā kontekstā vitāli svarīga ir ES finansējuma pieejamība energoefektivitātes pasākumiem pēc 2020. gada.

²⁷ 2010.gada salīdzināmajās cenās

²⁸ LR ekonomikas ministrija. SME Access to Finance ex ante Assessment for Latvia (pieejams - [https://komitejas.esfondi.lv/Shared%20Documents/EM_Tirgus_nepilnibu_izvertejums_\(MGA\)_31032015.docx](https://komitejas.esfondi.lv/Shared%20Documents/EM_Tirgus_nepilnibu_izvertejums_(MGA)_31032015.docx))

Transporta un sakaru infrastruktūra - lai nodrošinātu ilgtspējīgu transporta infrastruktūru un labas kvalitātes transporta un loģistikas pakalpojumus, tādējādi nodrošinot darba vietas un pienesumu pakalpojumu eksporta apjoma pieaugumam, ES fondu plānošanas periodā 2014. - 2020. gadam ir kombinēti KF un ERAF atbalsta pasākumi, veicinot ilgtspējīgu un efektīvu rezultātu sasniegšanu. KF un ERAF atbalsts transporta nozarei ir plānots tādējādi, lai sekmētu kvalitatīvas transporta infrastruktūras (t.sk. ceļi, dzelzceļš, TEN-T sasaiste ar pilsētām, lidosta "Rīga", lielās ostas) nodrošināšanu, kas ir pamats konkurētspējīgas, ilgtspējīgas, komodālas transporta sistēmas attīstībai, vienlaikus, veicinot augstas kvalitātes mobilitāti, efektīvi izmantojot resursus.

Satiksmes ministrijas pārziņā 2014. - 2020. gada plānošanas periodā ir 14 specifiskie atbalsta mērķi (SAM) un pasākumi. Šiem SAM/pasākumiem pieejamais ES fondu finansējums ir 1,319 mljrd. EUR (29% no kopējā pieejamā ES atbalsta). Atbalsta jomas:

- Ilgtspējīga transporta sistēma (galveno autoceļu, ostu, dzelzceļa (t.sk. elektrifikācija), Starptautiskās lidostas "Rīga", Rīgas un nacionālas nozīmes centru TEN-T infrastruktūra, reģionālie autoceļi); KF līdzfinansējums 924,2 milj. EUR; ERAF līdzfinansējums 235,4 milj. EUR;
- Zemu oglekļa emisiju veicināšana transportā (automobiļu elektrozlādes tīkls; tramvaju infrastruktūra Rīgā, Liepājā un Daugavpilī; pasažieru autobusi pārējos nacionālas nozīmes attīstības centros); ERAF līdzfinansējums 7 milj. EUR; KF līdzfinansējums 108,5 milj. EUR;
- Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju (IKT) pieejamība (platjoslas infrastruktūras attīstība lauku teritorijās); ERAF līdzfinansējums 43.9 milj. EUR.

Nākamajā plānošanas periodā transporta nozarē saglabājas nepieciešamība nodrošināt nozīmīgu finansējuma apjomu, saglabājot investīciju pieejamību tādiem Latvijai un ES stratēģiski svarīgiem projektiem un jomām kā dzelzceļa tīkla elektrifikācija, multimodālas infrastruktūras izbūve atbilstoši mūsdienu vajadzībām un pieprasījumam, t.sk. viedo tehnoloģiju ieviešana, valsts autoceļu infrastruktūras pilnveidošana, mobilitātes un sasniedzamības veicināšana, kā arī videi draudzīga transporta infrastruktūras attīstība.

Nodarbinātība un sociālā iekļaušana, nabadzības apkarošana – Latvijā nozīmīga problēma ir ilgstošo bezdarbnieku īpatsvars, kas 2015. gadā veidoja 4,5% no Latvijas iedzīvotājiem vecumā no 15 - 74 gadiem. Ilgstošo bezdarbnieku īpatsvaram ir tendence sarukt lēnāk nekā kopējam bezdarba līmenim, pakļaujot ilgstošos bezdarbniekus vēl dziļākam sociālās atstumtības riskam. Ņemot vērā ekonomisko izaugsmi un darbaspēku trūkumu vairākās nozarēs, nepieciešams nodrošināt pašreiz neaktīvos iedzīvotājus ar atbilstošām prasmēm sekmīgākai iesaistei darba tirgū. 2014. - 2020. gada plānošanas periodā nodarbinātības un darbaspēka mobilitātes mērķiem tiek plānots ieguldīt ESF finansējumu 141²⁹ milj. EUR (3% no darbības programmas finansējuma), savukārt sociālās iekļaušanas un nabadzības apkarošanas mērķiem ESI fondu finansējumu 418 milj. EUR (9% no darbības programmas finansējuma). Sagaidāms, ka nodarbinātības un sociālās iekļaušanas jautājumu risināšanai, kā arī sabiedrībā balstītu pakalpojumu attīstībai būtu nepieciešami līdzvērtīgi ieguldījumi arī pēc 2020. gada, vienlaikus ņemot vērā tā brīža nodarbinātības un nabadzības rādītājus.

Attiecībā uz atbalstu jauniešiem, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, kopējais Jauniešu garantijas iniciatīvas finansējums Latvijā ir 79,2 milj. EUR (tajā skaitā ESF, valsts budžeta un privātais finansējums). 2014.-2016. gadā pieejamais atbalsts palīdzēja paplašināt pakalpojumu klāstu mērķa grupas jauniešiem, kas arī uzlaboja jauniešu nodarbinātības rādītājus.

²⁹ Saskaņā ar 28.02.2017. apstiprinātajiem grozījumiem Partnerības līgumā 8.tematiskā mērķa "Veicināt stabilas un kvalitatīvas darba vietas un atbalstīt darbaspēka mobilitāti" ESF finansējums ir palielināts no 135 uz 141 milj. EUR.

2014. - 2020. gada plānošanas periodā Latvijai pieejams finansējums no Eiropas Atbalsta fonda viestrūcīgākajām personām ir 48,3 milj. EUR apmērā (no tā valsts budžets 7,2 milj. EUR (15%)).

Ņemot vērā demogrāfiskās tendences, Latvijā nozīmīga problēma nodarbinātības un sociālās iekļaušanas un nabadzības apkarošanas kontekstā ir veselības aprūpes kvalitāte un pieejamība, kam 2014. - 2020. gada plānošanas periodā ir pieejams ES fondu finansējums un plānots īstenot būtiskus uzlabojumus, tomēr arī pēc 2020.gada būs nepieciešams veikt ieguldījumus veselības jomas attīstībā. Pēc 2020. gada būtu nepieciešams turpināt veselības nozares attīstību, jo īpaši veselības aprūpes jomās, kam atbalsts līdz šim nav pieejams pietiekamā apmērā, nodrošinot iedzīvotāju veselības veicināšanu, ārstniecības personu prasmju un iemaņu attīstību un veselības aprūpes infrastruktūras pilnveidošanu, kā arī turpinot kvalitātes nodrošināšanas sistēmas attīstību.

Integrētās teritoriālās investīcijas un reģionu attīstība

Arī pēc 2020. gada ir būtiski turpināt atbalstīt teritoriju integrētu attīstību, kas balstīta uz teritoriju attīstības stratēģijas noteiktajiem mērķiem un attīstības virzieniem, t.sk. turpinot uzsākto investīciju virzienu, kas ļauj integrētā veidā veicināt nodarbinātību un uzņēmējdarbību vietējās pašvaldībās, tādējādi stiprinot teritoriju konkurētspēju un radot pievilcīgu vidi jaunām investīcijām uzņēmējdarbības attīstībai, kā arī sakārtojot dzīves un darba vidi iedzīvotājiem. Vienlaikus ir jāturpina un jāvienkāršo integrēto investīciju atbalsts vietējo pašvaldību attīstības programmu īstenošanai, tajā skaitā, paredzot iespēju vienotā ietvarā (piemēram, atsevišķa prioritārā virziena vai specifiskā atbalsta mērķa ietvaros) veikt integrētus ieguldījumus no dažādām ieguldījumu prioritātēm, tādējādi ļaujot īstenot kompleksus projektus, kas ir būtiski pašvaldības attīstībai un veicina teritorijas sociāli ekonomisko izaugsmi.

Lai integrētās teritoriālās investīcijas un sabiedrības virzīta vietējā attīstība sekmētu teritoriālo atšķirību mazināšanos un vietējās ekonomikas izaugsmi, būtiski arī pēc 2020. gada sniegt atbalstu uz ilgtspējīgu attīstību vērstām, integrētām darbībām, tostarp, veicot ieguldījumus arī demogrāfisko, vides, klimata un sociālo izaicinājumu risināšanai, kā arī pilsētu - lauku mijiedarbības veicināšanai. Latvijai piemērotākie ESI fondu regulējumā piedāvātie risinājumi reģionālo jautājumu risināšanai izvērtējami nākamā plānošanas perioda plānošanas dokumentu izstrādes procesā, tajā skaitā, balstoties uz nacionālo reģionālās attīstības stratēģiju.

Ietekme uz budžetu

ESI fondu ieguldījumu apjomam ir būtiska nozīme nacionālā budžeta plānošanā, jo ESI fondu programmām ir jānodrošina valsts līdzfinansējums, kā arī Latvijas valsts budžets tiek veidots ņemot vērā IKP izaugsmes prognozes, kuras ietekmē ESI fondu ieguldījumi.

Atbilstoši finanšu ministrijas makroekonomiskās modelēšanas rezultātiem KP fondi laika periodā no 2008. - 2013. gadam Latvijas ikgadējo IKP pieaugumu ir palielinājuši par vidēji 1,3 procentpunktiem gadā.³⁰

2007. - 2013. gada plānošanas periodā³¹ ikgadējie valsts budžeta maksājumi KP fondu līdzfinansēšanai ir veidojuši vidēji 40 milj. EUR, savukārt kopējie KP fondu ikgadējie maksājumi finansējuma saņēmējiem ir veidojuši 570 milj. EUR.

³⁰ Finanšu ministrija, Ziņojums par horizontālās prioritātes „Makroekonomiskā stabilitāte” īstenošanu un sasniegto 2015.gadā (pieejams- http://www.esfondi.lv/upload/fm_hp_ms_zinojums_2015_precizets.pdf)

³¹ 2007-2013. gada plānošanas perioda maksājumus norādīti arī maksājumi, kas veikti laika periodā no 2014-2016. gadam.

Latvijai piešķirtais finansējums Kohēzijas politikas ietvaros būs atkarīgs no sarunu rezultāta pēc Komisijas priekšlikuma par ES DFS pēc 2020.gada publicēšanas.

3. Latvijas Republikas pozīcija

Finansējums

Latvijai svarīgi, lai neatkarīgi no iespējamām izmaiņām ES DFS kopapjomā, uzsvars saglabātos uz ES iekšējo attīstību un konvergenci, t.sk. kohēziju un lauksaimniecību.

Ņemot vērā Kohēzijas politikas pamatmērķi mazināt sociālās un ekonomiskās atšķirības ES reģionu un dalībvalstu starpā, politikas īstenošanai nepieciešams nodrošināt atbilstošu finansējumu. Kohēzijas politikas finansējums ir jāsadala, īpašu uzmanību pievēršot mazāk attīstītajiem ES reģioniem. Tāpat Kohēzijas politikas loma ir pietiekami nozīmīga, lai tai saglabātu atsevišķu budžeta apakškategoriju ES budžeta struktūrā, kā tas ir šobrīd spēkā esošajā ES DFS ietvarā.

Attiecībā uz Kohēzijas politikas nacionālo aploksni Latvija uzskata, ka kategorijā “Mazāk attīstītie reģioni” ir svarīgi, lai kohēzijas politikas aploksņu aprēķināšanas metodika tiktu pilnveidota, lai ņemtu vērā emigrācijas negatīvo efektu uz kohēziju, tādā veidā vismaz daļēji kompensējot Latvijai nelabvēlīgās statistikas izmaiņu ietekmi uz ES dalībvalstu kohēziju un konverģences (nepietiekamo) ātrumu (jāņem vērā kā arguments iespējamās diskusijās par nacionālā kohēzijas piešķiruma absorbcijas griestiem (*capping*)).

Diskusijās par „Eiropas teritoriālā sadarbības³²” mērķim atvēlēto finansējumu, būtu nepieciešams izvērtēt iespējas panākt lielāka finansējuma piešķiruma koeficienta piemērošanu, ja diskusiju laikā tiek secināts, ka šādi var palielināt kopējo Latvijai pieejamo fondu finansējuma apjomu.

Latvija atbalsta 75% kritēriju kā kvalificēšanos “Mazāk attīstītā reģiona” kategorijai. Latvija atbalsta pārejas reģiona kategorijas turpināšanu.

Latvija uzskata, ka ESI fondu investīcijas sniedz būtisku pievienoto vērtību Eiropai, īpaši mazāk attīstītajos reģionos, sekmējot konvergenci visā ES, kā arī veicinot strukturālo reformu ieviešanu.

Līdzfinansējuma likmes ir būtiski saglabāt līdzšinējā apmērā.

Kohēzijas politikas mērķi

Latvija atbalsta kohēzijas politikas sasaisti ar Eiropas Semestri un ES Padomes valstu specifiskajām rekomendācijām, tajā pašā laikā jāņem vērā daudzgadu plānošanai nepieciešamā stabilitāte, kā arī laika un finansiālās iespējas minēto rekomendāciju īstenošanai. Būtiski nodrošināt, lai jaunu izaicinājumu identificēšana neapdraud plānošanas dokumentos noteikto ilgtermiņa mērķu sasniegšanu konkrētās jomās.

Vienlaikus plašākai ESI fondu sasaistei ar valstu specifiskajām rekomendācijām ir nepieciešams nodrošināt plašāku dalībvalstu iesaisti rekomendāciju izstrādes procesā. Tāpat ir nepieciešams rast līdzsvarotu un pārdomātu mehānismu, lai vērtētu progresu rekomendāciju īstenošanā un pieņemtu lēmumu par Es fondu finansējuma apturēšanu vai pozitīvo stimulu piemērošanu.

Latvija uzskata, ka Kohēzijas politika un ESI fondi ir svarīgākie ES budžeta instrumenti, kas sistemātiski ļauj risināt reģionāla līmeņa problemātiku, vienlaikus nodrošinot sasaisti ar nacionāliem un ES līmeņa mērķiem. 2014. - 2020. gada Kohēzijas politikas reforma ir nodrošinājusi normatīvo

³² Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija izstrādās atsevišķu Latvijas Republikas pozīciju par ESI fondu mērķi „Eiropas teritoriālo sadarbība” un tā regulējumu pēc 2020.gada.

ietvaru rezultātu orientācijai un integrētu investīciju veikšanai reģionos. Uz nākamo plānošanas periodu nav nepieciešams ieviest principiāli jaunus mehānismus, bet gan pilnveidot esošos, t.sk., izvērtējot iespējas veidot dalībvalstīm vai reģioniem specifiskus ieguldījumu veikšanas priekšnosacījumus (ex-ante nosacījumus), kā arī pārskatot snieguma rezerves piešķiršanas principus, tai skaitā, vairāk fokusējoties uz gala mērķu sasniegšanu.

Kohēzijas politikas investīcijām primāri jābūt vērstām uz tādām jomām, kas nodrošina konverģences mērķu sasniegšanu, veicina ekonomikas transformāciju un konkurētspēju, kā arī ļauj attīstīt specializāciju. Latvijai kā “mazāk attīstītam reģionam” ir būtiski, ka tiek paredzēts pietiekams finansējums tādām prioritātēm kā produktīvas investīcijas uzņēmējdarbībā energoefektivitātē, pētniecībā un izglītībā, kā arī nodarbinātībā, sociālajā iekļaušanā un veselībā, vienlaikus horizontāli ņemot vērā ES un Latvijas uzņemtās saistības klimata un enerģētikas mērķu sasniegšanā, kā arī nepieciešamību pārejai uz oglekļa mazietilpīgu attīstību.

Uzsāktais investīciju virziens, kas ļauj integrētā veidā veicināt nodarbinātību un uzņēmējdarbību vietējās pašvaldībās atbilstoši to attīstības programmām, ir jāturpina arī pēc 2020. gada, tādā veidā stiprinot gan pašvaldību, gan komersantu konkurētspēju nākotnē, kā arī radot pievilcīgu vidi investīcijām, kā arī dzīves un darba vidi iedzīvotājiem. Vienlaikus ir jāturpina un jāvienkāršo integrēto investīciju atbalsts vietējo pašvaldību attīstības programmu īstenošanai, tajā skaitā, ļaujot īstenot kompleksus projektus, kas ir būtiski vietējai izaugsmei.

Arī pēc 2020. gada ir jāturpina atbalstīt teritoriju integrētu attīstību, kas balstīta uz teritoriju attīstības stratēģijas noteiktajiem mērķiem un attīstības virzieniem, t.sk. turpinot uzsākto investīciju virzienu, kas ļauj integrētā veidā veicināt nodarbinātību un uzņēmējdarbību vietējās pašvaldībās, tādējādi stiprinot teritoriju konkurētspēju un radot pievilcīgu vidi jaunām investīcijām uzņēmējdarbības attīstībai, kā arī sakārtojot dzīves un darba vidi iedzīvotājiem. Vienlaikus ir jāturpina un jāvienkāršo integrēto investīciju atbalsts vietējo pašvaldību attīstības programmu īstenošanai, tajā skaitā, paredzot iespēju vienotā ietvarā (piemēram, atsevišķa prioritārā virziena vai specifiskā atbalsta mērķa ietvaros) veikt integrētus ieguldījumus no dažādām ieguldījumu prioritātēm, tādējādi ļaujot īstenot kompleksus projektus, kas ir būtiski pašvaldības attīstībai un veicina teritorijas sociāli ekonomisko izaugsmi.

Latvija kopumā atbalsta nepieciešamību meklēt risinājumus un atvēlēt finansējumu pilsētu izaicinājumiem, tomēr ir svarīgi, lai tiek ņemta vērā valstu specifika, vajadzības un attīstības stratēģija. Šajā kontekstā būtiski, lai, īstenojot ES Pilsētprogrammā (*EU Urban Agenda*), Jaunajā globālā līmeņa Pilsētprogrammā (*New Urban Agenda*) uzstādījumus un prioritātes, tiek respektēta teritoriālā daudzveidība un atzīta vidēji lielo un nelielo pilsētu loma reģionālās attīstības veicināšanā, attiecīgi nodrošinot atbalsta iespējas tām būtisko izaicinājumu pārvarēšanai. Vienlaikus, svarīgi, lai turpmākais atbalsts pilsētām ir vērsts ne tikai uz pārpadzīvoto teritoriju problemātiku, bet arī uz izaicinājumiem, ar ko saskarās sarūkošas pilsētas, t.i., uz konkrētu pilsētu aktuālāko izaicinājumu pārvarēšanu.

Bez ieguldījumiem pilsētās svarīgi nodrošināt iespējas stiprināt pilsētu un lauku sadarbību, tai skaitā uzlabojot iekšējo mobilitāti un pieejamību dažādiem pakalpojumiem, darba vietām. Būtiski ir paredzēt iespējas veikt ieguldījumus integrētā veidā citās mērķa teritorijās, kuras dalībvalstis ir identificējušas savās nacionālajās attīstības stratēģijās, lai risinātu šo teritoriju izaicinājumus, veicinātu maksimālu teritoriālās izaugsmes potenciāla izmantošanu, kā arī mazinātu reģionālās atšķirības.

Ievērojot ES makro-reģionālo stratēģiju nozīmi ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas veicināšanā, Latvija piedalās ES Stratēģijas Baltijas jūras reģionam ieviešanā. Latvija uzskata, ka 2014.-2020. gada plānošanas periodā regulējumā ir iestrādāti atbilstoši mehānismi, lai dalībvalstis no Kohēzijas politikas varētu sniegt ieguldījumu makroreģionālo stratēģiju mērķu sasniegšanā.

Finanšu instrumenti

Latvija iebilst pret būtisku finanšu instrumentu palielinājumu, bet atbalsta to izmantošanu jomās, kur tas var veicināt efektīvāku resursu izlietojumu, tomēr būtiski ir nodrošināt līdzsvaru starp dažādiem ESI fondu ieviešanas mehānismiem, saglabājot nozīmīgus grantu elementus ES līdzfinansējumam, kas ir īpaši būtiski mazāk attīstītos reģionos, kur aizvien nepieciešamas nozīmīgas investīcijas sabiedriskajā infrastruktūrā. Latvija saskata potenciālu tādu finanšu instrumentu izmantošanai, kuri risina konkrētas dalībvalsts vai reģiona tirgus nepilnības un spēj laicīgi reaģēt uz tirgus izmaiņām. Šādu spēju nodrošināšanai nepieciešams saglabāt dalītās pārvaldības principu finanšu instrumentu ieviešanā.

Vienkāršošana

Kopumā Latvija uzskata, ka esošā ieviešanas sistēma ir labs pamats ESI fondu ieviešanai arī nākotnē. 2014-2020. gada plānošanas periodā ir veikti nozīmīgi pasākumi ESI fondu ieviešanas sistēmas vienkāršošanā (e-kohēzija, vienkāršotās izmaksas u.c.) un nākamajā plānošanas periodā ir jāstrādā pie šo mehānismu pilnveidošanas. Latvija ir piesardzīga attiecībā uz tādām izmaiņām regulējumā, kas paredzētu būtiskas pārmaiņas ESI fondu ieviešanas sistēmā un radītu nesamērīgus pārrāvumus Kohēzijas politikas programmu īstenošanā.

Latvija ir atvērta izvērtēt iespējas piemērot diferencētu pieeju, tajā pašā laikā uzskata, ka ir būtiski turpināt darbu pie sistēmas vienkāršošanas, kas nodrošinātu vienkāršošanu visos reģionos un programmās un tiktu ievērota vienāda attieksme pret dalībvalstīm. Latvija uzskata, ka diferencējot ieviešanas prasības nepieciešams ņemt vērā ne tikai tādas kritērijus kā ESI fondu aploknes apjoms, bet arī kritērijus, kas mērītu dalībvalsts ESI fondu administrāciju efektivitāti, piemēram, kļūdu līmeni, apguves datus u.c.

Latvija izsaka atbalstu plašākai vienkāršoto izmaksu iespēju piemērošanai, īpaši pievēršot uzmanību gadījumiem uz kuriem ir attiecināmi valsts atbalsta nosacījumi. Latvija uzskata, ka plašākai vienkāršoto izmaksu izmantošanai ES institūcijām ir nepieciešams turpināt koordinētu darbu, lai mazinātu slogu un riskus nacionālajām administrācijām izstrādājot vienkāršoto izmaksu metodikas.

Latvija atbalsta nepieciešamību tuvināt finansēšanas un ieviešanas nosacījumus ESI fondu projektiem un tiešās pārvaldības instrumentiem, īpaši attiecībā uz valsts atbalsta noteikumu piemērošanu. Tajā skaitā jāmeklē veidi kā nodrošināt līdzvērtīgus nosacījumus projektiem, kuri ir saņēmuši Izcilības zīmogu "Apvārsnis 2020" projektu vērtēšanā, neatkarīgi no to finansēšanas avota.

Laika ietvars un politiskās diskusijas par Kohēzijas politiku

Latvija izsaka atbalstu pēc iespējas laicīgākai nākamās DFS regulējuma izstrādei ES līmenī, lai izvairītos no novēlota ESI fondu ES regulējuma izstrādes un apstiprināšanas, kā arī nodrošinātu savlaicīgu ESI fondu plānošanas uzsākšanu un to efektīvu ieguldīšanu.

Uzskatām par nepieciešamu, ka Vispārējo lietu padomē notiek regulāras diskusijas par kohēzijas politikas un ESI fondu ieviešanu, kā arī sniegto ieguldījumu ES kopējam labumam, īpaši ar skatu uz nākamo plānošanas periodu pēc 2020. gada.

Īpašas Latvijas Republikas intereses

<p>Stiprināt kohēzijas politikas lomu ES.</p> <p>Saglabāt tās īpatsvaru ES DFS esošajā apmērā un saglabāt Latvijas nacionālo Kohēzijas aploksni 2014.-2020. gada plānošanas perioda apmērā.</p> <p>Stiprināt kohēzijas politikas fokusu uz mazāk attīstītiem reģioniem, vienlaikus atbalstot politikas pārorientāciju uz izaugsmes veicināšanu un kopīgu ES mērķu sasniegšanu, lai nodrošinātu visu dalībvalstu ieinteresētību un atbalstu šādai politikai.</p>
<p>4. Citu ES dalībvalstu viedokļi</p>
<p>Atsevišķām valstīm ar mazu ESI fondu aploksni – Somijai, Austrijai, Dānijai, Nīderlandei, Luksemburgai – būtiski ir iestrādāt aicinājumu strādāt pie diferencētas pieejas, kas atvieglotu fondu ieviešanu. Ņemot vērā reģionālās atšķirības valstī, Itālija ir piesardzīga attiecībā uz diferencētās pieejas piemērošanu reģioniem, aicina pieejas diferencēt programmu līmenī.</p> <p>Vācijai īpaši būtisks elements ir ESI fondu programmu cieša salāgošana ar Eiropas Semestri, ikgadējām rekomendācijām un kvalitatīvu ieguldījumu priekšnosacījumu (<i>ex-ante nosacījumu</i>) izpildi.</p> <p>Višegradas grupas (Čehija, Polija, Ungārija, Slovākija) un Bulgārijas, Rumānijas, Horvātijas, Slovēnijas pauž viedokli, ka Kohēzijas politika jau šobrīd ir būtiski reformēta, sasaistot plānošanu ar dalībvalstu specifiskajām rekomendācijām, kā arī uzlabojot orientāciju uz rezultātu. Attiecīgās dalībvalstis pauž pārliecību, ka jaunos izaicinājumus var risināt Kohēzijas politikas ietvaros, paredzot elastīgākus plānošanas nosacījumus. Komisijas tieši ieviestās ES budžeta programmas un citi centralizēti administrētie instrumenti (piemēram, ESIF) ir svarīgi, bet reģionāli bāzētas investīcijas ir būtiskas, lai novērstu divu ātrumu Eiropas veidošanos. Vienlaikus ņemot vērā politiskās tendences Višegradas grupas valstīs veidojas atšķirīgi viedokļi, kā Kohēzijas politikas ietvaros varētu integrēt jaunos izaicinājumus, īpaši migrācijas krīzes radīto problēmu risināšanai. Čehija migrācijas jautājumā ir ieturējusi mērenāku pozīciju, kā, piemēram, Polija un Ungārija.</p>
<p>5. ES institūciju viedokļi</p>
<p>Eiropas Revīzijas palāta (ERP) ir publicējusi īpašu ziņojumu par finanšu instrumentiem, kur analizēta finanšu instrumentu ieviešana 2007. - 2013. gada plānošanas periodā.³³ ERP uzskata, ka finanšu instrumentiem ir potenciāls būt par lietderīgiem un efektīviem, tomēr ir vairākas vājās vietas to tiesiskajā regulējumā ES DFS ietvarā 2014. – 2020.gadam.</p> <p>Finanšu instrumenti izmantojami dažādās jomās un ERP novērtējumā tiem ir noderīga loma, tomēr tie nav piemērojami visās situācijās un tiem ir jābūt uz mērķi orientētiem. Atsevišķi eksperti kritizē Komisijas optimismu par finanšu instrumentu izmantošanu un to sviras efektu. Investori bieži vien nevēlas tos izmantot, jo regulējums ir pārāk sarežģīts un nav pietiekamas motivācijas.</p> <p>Finanšu instrumentu jomā Komisija varētu darīt vairāk, kā arī pašvaldībām un valsts iestādēm būtu lielākā mērā jāiesaistās to izmantošanas veicināšanā.</p> <p>Komisija kopumā aktīvi atbalsta plašāku finanšu instrumentu izmantošanu, lai nodrošinātu Kohēzijas politikas ilgtspēju un efektīvāku resursu izmantošanu. ESI fondu vienkāršošanas kontekstā aktīvi iestājas par izmaiņām, kas varētu veicināt plašāku vienkāršošanas instrumentu izmantošanu, t.sk. vienkāršoto izmaksu iespējām, vienotajiem rīcības plāniem.</p>

³³ Special report no 19/2016: Implementing the EU budget through financial instruments – lessons to be learnt from the 2007-2013 programme period (pieejams - <http://www.eca.europa.eu/en/Pages/DocItem.aspx?did=37071>)

Ierobežotas pieejamības informācija NAV KLASIFICĒTS

Diskusijās par ciešāku sasaisti ar ekonomisko pārvaldību un rezultātu orientāciju uztur nostāju, ka nepieciešams sagaidīt pirmos rezultātus no 2014. - 2020. gada plānošanas perioda pirms veikt būtiskas pārmaiņas attiecībā uz vairākiem regulējuma elementiem.

6. Saskaņošana

Saskaņošana ar Aizsardzības ministriju, Ārlietu ministriju, Ekonomikas ministriju, Izglītības un zinātnes ministriju, Iekšlietu ministriju, Kultūras ministriju, Labklājības ministriju, Pārresoru koordinācijas centru, Satiksmes ministriju, Tieslietu ministriju, Valsts kanceleju, Veselības ministriju, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju un Zemkopības ministriju.

7. Saskaņošana ar Saeimas Eiropas lietu komisiju

Saskaņošana ar Saeimas Eiropas lietu komisiju plānota 2017. gada 20. aprīlī.

8. Konsultācijas ar biedrībām un nodibinājumiem, pašvaldību un sociālo partneru organizācijām

Konsultācijas ar Latvijas Darba devēju konfederāciju, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienību, Latvijas Lielo pilsētu asociāciju un Latvijas pašvaldību savienību.

Latvijas Republikas nacionālās pozīcijas
arhīva numurs Finanšu ministrijā

Finanšu ministre

Dana Reizniece-Ozola

12.02.2021 13:00
7954

Jānis Ozols
Finanšu ministrijas
ES fondu stratēģijas departamenta
vecākais eksperts
janis.ozols@fm.gov.lv